

O'RTA ASR MUSIQA MADANIYATI

O'zbekiston davlat konservatoriyasi
"Musiqqa san'ati" fakulteti Musiqashunoslik yo'nalishi
1 kurs talabasi
Yuldasheva Aziza

Annotasiya: *O'rta asrda musiqa madaniyatining rivojlanishi.*

Аннотация: *Развитие музыкальной культуры в средние века.*

Abstract: *The development of musical culture in the Middle Ages.*

G'arbiy Yevropa musiqa madaniyati taraqqiyotida o'rta asrlarning uzoq va keng tarixiy davrini bir davr sifatida, hatto umumiy xronologik doiraga ega bo'lgan katta bir davr sifatida ham ko'rib chiqish qiyin. O'rta asrlarning birinchi, boshlang'ich nuqtasi - 476 yilda G'arbiy Rim imperiyasi qulaganidan keyin - odatda 6-asr deb belgilanadi. Shu bilan birga, musiqa san'atining yozma yodgorliklarini qoldirgan yagona sohasi 12-asrgacha faqat xristian cherkovining musiqasi edi. U bilan bog'liq bo'lgan barcha o'ziga xos hodisalar majmuasi II asrdan boshlab uzoq tarixiy tayyorgarlik asosida shakllangan va G'arbiy yevropadan Sharqqa - Falastin, Suriya, Iskandariyagacha bo'lgan uzoq manbalarni o'z ichiga olgan. Bundan tashqari, o'rta asrlardagi cherkov musiqa madaniyati qandaydir tarzda Qadimgi Yunoniston va Qadimgi Rim merosidan qochib qutula olmadi, garchi "cherkov otalari" va keyinchalik musiqa haqida yozgan nazariyotchilar ko'p jihatdan xristian cherkovi san'atiga qarshilik ko'rsatishgan. antik davrning butparast badiiy dunyosi. O'rta asrlardan uyg'onish davriga o'tishni belgilovchi ikkinchi muhim bosqich G'arbiy Yevropada bir vaqtning o'zida sodir bo'lmaydi: Italiyada - 15-asrda, Fransiyada - 16-da; boshqa mamlakatlarda o'rta asr va uyg'onish tendentsiyalari o'rtasidagi kurash turli vaqtlarda sodir bo'ladi. Ularning barchasi uyg'onish davriga o'rta asrlarning o'zgacha merosi bilan yaqinlashmoqda, katta tarixiy tajribadan o'z xulosalarini bayon qilgan. Bunga 11-12-asrlarda boshlangan va yangi ijtimoiy-tarixiy jarayonlar (shaharlarning o'sishi, salib yurishlari, yangi ijtimoiy qatlamlarning ko'tarilishi, o'rta asrlar badiiy madaniyati rivojlanishidagi muhim burilishlar) ko'p jihatdan yordam berdi. birinchi kuchli dunyoviy madaniyat markazlari va boshqalar). Biroq, xronologik qirralarning barcha nisbiyligi yoki harakatchanligi, o'tmish bilan muqarrar genetik aloqalar va kelajakka o'tishning notekisligi bilan G'arbiy Yevropa o'rta asrlarining musiqiy madaniyati faqat xarakterli bo'lgan muhim hodisa va jarayonlar bilan tavsiflanadi. Buni boshqa sharoitlarda va boshqa paytlarda tasavvur qilib bo'lmaydi. Bu, birinchidan, g'arbiy yevropada tarixiy rivojlanishning turli bosqichlarida ko'plab qabilalar va xalqlarning harakati va mavjudligi, ko'p tuzilmalar va turli xil siyosiy tizimlar va bularning barchasi bilan katolik cherkovining butun dunyoni birlashtirishga bo'lgan qat'iy istagi. , bo'ronli, ko'p qirrali dunyo, nafaqat umumiy mafkuraviy ta'limot, balki musiqa madaniyatining umumiy tamoyillari. Ikkinchidan, bu butun o'rta asrlar davomida musiqa madaniyatining muqarrar ikkiligi: cherkov san'ati har doim butun Evropada xalq

musiqasining xilma-xilligiga o'z qonunlariga qarshi edi. I-XIII asrlarda dunyoviy musiqiy va she'riy ijodning yangi shakllari tug'ildi, cherkov musiqasi katta darajada o'zgardi. Ammo bu yangi jarayonlar rivojlangan feodalizm sharoitida allaqachon sodir bo'lgan. Ma'lumki, o'rta asrlar madaniyati, o'rta asrlar ta'limi, o'rta asrlar san'atining o'ziga xos xususiyati asosan xristian cherkoviga bog'liqlik bilan belgilanadi. Xristian cherkovining musiqasi hatto Rim imperiyasining yuqori qudrati tarixiy sharoitida ham o'zining asl shakllarida shakllangan. Oxiratga, er yuzida qilingan hamma narsa uchun eng yuqori jazoga ishonish, shuningdek, xochda xochga mixlangan Masihning qurbonligi orqali insoniyatning gunohlari uchun kechirim g'oyasi ko'pchilikni o'ziga jalb qila oldi. Grigorian qo'shig'ining hukmron xristian cherkovining marosim qo'shig'i sifatida tarixiy tayyorlanishi uzoq va xilma-xil edi. IV asr oxirida, ma'lumki, Rim imperiyasining G'arbiy (Rim) va Sharqiy (Vizantiya) ga bo'linishi sodir bo'lib, keyinchalik uning tarixiy taqdiri boshqacha bo'lib chiqdi. Shunday qilib, G'arbiy va Sharqiy cherkovlar yakkalanib qoldi, chunki o'sha paytda xristian dini davlatga aylangan edi. Rim imperiyasining bo'linishi va xristian cherkovining ikki markazining tashkil topishi bilan yakuniy shakllanish bosqichida bo'lgan cherkov san'atining yo'llari ham G'arb va Sharqda katta darajada yakkalanib qoldi. Rim xristian cherkovi ixtiyorida bo'lgan hamma narsani o'ziga xos tarzda qayta ishladi va shu asosda o'zining kanonizatsiyalangan san'atini - Grigorian qo'shig'ini yaratdi. Natijada, tanlangan, kanonizatsiya qilingan, cherkov yilida tarqatilgan cherkov kuylari Papa Gregori (hech bo'lmaganda uning tashabbusi bilan) ostida tuzilgan. rasmiy kod - - antifonar. Unga kiritilgan xor kuylari nom oldi Grigorian qo'shig'i va katolik cherkovining liturgik qo'shiqchiligining asosiga aylandi. Grigorian qo'shiqlari to'plami juda katta. II-12-asrlarda, so'ngra uyg'onish davridagi Grigorian qo'shiqlari korpusi polifonik kompozitsiyalarni yaratish uchun dastlabki asos bo'lib xizmat qildi, ularda kult kuylari eng xilma-xil rivojlandi. Rim cherkovi Yevropada o'z ta'sir doirasini qanchalik kengaytirsa, Grigorian qo'shig'i Rimdan shimol va g'arbiga shunchalik tarqaldi. Nota yozuvining islohoti II-asrning ikkinchi choragida italyan musiqachisi, nazariyotchisi va o'qituvchisi Gvido Aresso tomonidan amalga oshirilgan. Gvido islohoti o'zining soddaligi va asl fikrning organikligi bilan kuchli edi: u to'rtta chiziq chizdi va ularning ustiga yoki orasiga nevmalarni qo'yib, ularga barcha aniq baland tog' ma'nosini berdi. Gvido Aressoning yana bir yangiligi, asosan uning ixtirosi, ma'lum bir olti bosqichli o'lchovni tanlash edi. (do-re-mi-fa-sol-la). II-asr oxiridan boshlab, 12-asrda va ayniqsa 13-asrlarda G'arbiy Evropaning bir qator mamlakatlari musiqiy hayoti va musiqiy ijodida yangi harakat belgilari paydo bo'ldi - avvaliga kamroq, keyin esa ko'proq va sezilarli darajada. - Musiqa madaniyatining asl o'rta asr shakllaridan badiiy did va ijodiy tafakkurning rivojlanishi musiqa ijodining boshqa, ilg'orroq turlariga, musiqiy ijodning turli tamoyillariga o'tadi. XII-XIII asrlarda nafaqat yangi ijodiy yo'nalishlarning shakllanishi uchun, balki ularning G'arbiy Yevropada ma'lum tarqalishi uchun ham asta-sekin tarixiy shart-sharoitlar paydo bo'ldi. Shunday qilib, XII-XIII asrlarda frantsuz zaminida shakllangan o'rta asr romani yoki hikoyasi faqat frantsuz hodisalari bo'lib qolmadi. Tristan va Izolda haqidagi roman, Aucassin va Nikoletta qissasi bilan bir qatorda Parsifal va Bechora Genri adabiyot tarixiga kirdi. Frantsiyadagi klassik namunalar (Parij,

Shartr, Reyms soborlari) bilan ifodalangan yangi, arxitekturadagi gotika uslubi Germaniya va Chexiya shaharlarida, Angliyada va boshqalarda o'z ifodasini topdi. XII asrda Provansda boshlangan dunyoviy musiqiy va she'riy lirikaning birinchi gullashi, keyin Shimoliy Frantsiyani egallab oldi, Ispaniyada javob berdi va keyinchalik nemis minnesangida o'z ifodasini topdi. Bu oqimlarning har biri va ularning o'ziga xosligi bilan keng miqyosda davrga xos bo'lgan yangi qonuniyat ham namoyon bo'ldi. Xuddi shunday, polifoniyaning o'zining professional shakllarida paydo bo'lishi va rivojlanishi – ehtimol o'sha davrdagi musiqiy evolyutsiyaning eng muhim jihati – nafaqat frantsuz ijodiy maktabi, balki faqat bir guruh musiqachilar ishtirokida sodir bo'ldi. Notr-Dam soboridan, ular qanchalik buyuk bo'lmasin. O'rta asr shaharlari oxir-oqibat muhim madaniyat markazlariga aylandi. Yevropada birinchi universitetlar tashkil etilgan (Boloniya, Parij). Shahar qurilishi kengaydi, boy soborlar qurildi va ularda ilohiy xizmat eng yaxshi xor xonandalari ishtirokida katta dabdaba bilan bajarildi (ular maxsus maktablarda - metrizarlar - yirik cherkovlarda o'qitilgan). O'rta asrlarga xos bo'lgan cherkov stipendiyasi (xususan, musiqa stipendiyasi) endi faqat monastirlarda to'planib qolmadi. Cherkov musiqasining yangi shakllari, yangi uslubi, shubhasiz, o'rta asrlar shahri madaniyati bilan bog'liq. Agar ular qisman ilmiy musiqachi-rohiblarning oldingi faoliyati bilan tayyorlangan bo'lsa (masalan, Sen-Amandlik Huqbald va Gido Aretso), polifoniyaning dastlabki namunalari Fransiyaning monastir maktablaridan, xususan, Shartr va Limoj monastirlaridan olingan bo'lsa. , u hali ham izchil polifoniyaning yangi shakllarini rivojlantirish Parijda 12-13-asrlarda boshlanadi. O'rta asr musiqa madaniyati Yevropada V asrdan XVII asrgacha bo'lgan davrni o'z ichiga qamrab oladi. Antik davrni inqirozga uchrab, Rim davlatini qulashi bilan boshlangan. O'rta asrda ko'pchilik xristian diniga o'tgan. Kitob nashr qilish aynan manashu o'rta asrda shakllandi ya'ni XV asrda yo'lga qo'yildi. Keng tarqalgan cholg'ulardan arfa, uels krottosi, to'rtburchakli quti ko'rinishidagi cholg'u, trumsheyt, volinka kabi cholg'ular keng tarqalgan. Cholg'u ijrochilariga bo'lgan hurmat kata bo'lgan, hattoki arfa ijrochisini qo'lga shikast bergan insonga to'rt barobar jarima qo'yilgan. Organlar eng yirik cholg'u bo'lib IV asrga kelib yasalgan, XIV asrga kelib esa Yevropa bo'ylab keng tarqaldi. Nota yozuvi, kompozitorlar ijodi yuzaga keldi. IX Manodiya ya'ni bir ovozli musiqa rivojlandi. XIII asrdan ko'p ovozli musiqa shakllandi. Bu davrning yetakchi janrlari rechitatsiya - bir xil ritmda takrorlanadigan jiddiy ijro. Psalmodiya - yakuniy mavzusi vakalistlar bilan ijro etiladi. Tropar - sharafli qo'shiq. Notre dam maktabi birinchi kompozitorlik maktabidir. Bu maktabda faoliyat yuritgan kompozitorlardan eng mashxurlari : Leonin, Perotinlar faoliyat yuritishgan. O'rta ars kompozitorlaridan Filipde Vitri, Gillomde Masho , Franchesko Landini. O'rta asrda messaning paydo bo'lishi asosiy o'rinni egalladi. Messa 3 turga bo'linadi ya'ni quyidagicha:

- 1 Tantanali messa
- 2 Motam
- 3 Kirie Eleyson, Gloriya,

Ko'p ovozli musiqaning asoschisi Xukbald bo'lgan. Gvido Aresso nota yozuvining asoschisidir. Dastlab nota chizig'i qizil rangda bo'lgan, keyinchalik zamonaviy nota yozuviga Aretinskiy asos solgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. “Musiqqa tarixi”
2. A. Jabborov “O‘zbek musiqqa tarixi”
3. R. Tursunova, G. Tursunova “Jahon musiqasi tarixi”
4. Milliy Ensiklopediya “O” harfi